

SCRIITORI STRĂINI ÎN PRESA ARĂDEANĂ

FOREIGN WRITERS IN THE PRESS OF ARAD

Iulian NEGRILĂ

Universitatea de Vest “Vasile Goldiș” din Arad

Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

E-mail: iuliannegrila@rdslink.ro

Abstract

The paper presents first some significant moments from Press history in our country especially in Arad. The concerns of the publications of Arad over the time for the promotion of the Romanian and foreign literature regarding cultural issues are mentioned. Translations into Romanian from foreign writers are also mentioned, starting with Latin, Italian, French and English ones. These are analyzed, highlighting their esthetic value and the way in which they influenced their readers' knowledge.

When the translated poems are presented, some of their lines in the original language are rendered in order to appreciate the translation as well as the beauty of style.

Key words: *publication, translations, poems, prose, literature, past, foreign writers*

Cuvinte cheie: *publicații, traduceri, poezii, proză, literatură, trecut, scriitori străini*

O incursiune succintă în istoria presei arădene este necesară pentru a cunoaște strădaniile înaintașilor noștri pentru progres și civilizație. Mai întâi trebuie consemnat rolul însemnat ce l-au avut primele tipărituri datorate lui Coresi din secolul al XVI-lea care au sprijinit procesul de dezvoltare și răspândire a limbii noastre literare în toate părțile locuite de români. Despre importanța celor dintâi tipărituri Nicolae Iorga spunea: “Marele merit al acestor cărți e poate acesta că, trecând hotarele, au adunat sufletește, prin viața culturală, pe toți românii laolaltă. Prin ele mai mult decât prin vechile manuscrise, care circulau greu și se copiau puțin, nedeslușit, s-a întemeiat o viață literară comună a tuturor românilor¹⁾.”

Ca urmare a evoluției societății, a apariției și dezvoltării noilor relații sociale s-a impus ideea presei, necesitatea obiectivă a ziarului. Despre prima gazetă din lume se poate vorbi din 1605, când la Anvers s-a tipărit ziarul “Nieuwe Tijdinghe” – care a durat până în 1929. Acestuia îi urmează[altele la Strassbourg, Frankfurt pe Main, Paris etc²⁾].

Deși tiparul la noi a fost cunoscut din 1508, presa a apărut mai târziu decât în alte țări europene. Primele încercări de a publica ziare în limba română au avut loc în Transilvania, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și sunt strâns legate de activitatea Școlii Ardelene. Membrii Societății Filosoficești a neamului românesc în marele principat al Ardealului, în frunte cu

medicul Ioan Molnar – Piuriu, solicită în 1789 aprobarea publicării la Sibiu a unei gazete pentru săteni: “Foaie română pentru econom”.

Încercările lui Piuriu de a scoate o publicație sunt continuate în 1793 și 1794, dar tot fără rezultat. Tot ca organ al Societății Filosoficești... urma să apară în 1795 și revista “Vestiri filosoficești și moralicești”, prin strădania lui Petru Barth.

Primul ziar tipărit pe teritoriul țării noastre a apărut la Iași, în 1790, în limba franceză și se intitula “Courier de Moldavie”. Despre primul periodic scris în limba română se poate vorbi doar din 1820, când a apărut la Iași “Chrestomaticul românesc” sub redacția lui Theodor Racoco. Acesta intenționase în 1816 să scoată ziarul “Novele sau Gazete românești”. După un an, în 1821, Zaharia Carcalechi publică la Buda un almanah- magazin sub titlul “Biblioteca românească”, ce a apărut fără periodicitate.

Prima publicație periodică românească a apărut în 1827, fiind scoasă de I.M.C. Rosetti , ajutat de Dinicu Golescu și s-a numit “Fama Lipskii“. Un exemplar din această publicație este la Biblioteca Brukenthal din Sibiu.

Începutul propriu-zis al presei românești îl constituie însă apariția în deceniul al treilea al secolului al XIX-lea a publicațiilor “Curierul românesc” (București, 1829) sub conducerea lui Ion Heliade Rădulescu și “Albina românească” (Iași, 1829), editată de Gh. Asachi. În deceniul al patrulea al aceluiași secol apar și alte publicații: “Foaia duminicii“ (Brașov, 1837), scoasă de Ion Barac, “Foaia de săptămâna din Transilvania“ (Brașov, 1837), a lui Gh. Bariț, “Foaia literară“ (Brașov, 1838), condusă tot de Gh. Bariț, care devine la 2 iulie 1838 “Foaie pentru minte, inimă și literatură“, supliment al “Gazetei de Transilvania”, al cărei prim număr vedea lumina tiparului la 12 martie 1838.

La toate acestea se mai adaugă: “România” (bucurești, 1837), având ca redactor pe Florian Aaron și pe G. Hill, “Alăuta românească” (Iași, 1837), “Curierul de ambe sexe” (București, 1837), “Gazeta Teatrului Național” (București, 1835), “Muzeul Național” (București, 1836). Dintre toate aceste un rol important l-a avut “România”, deoarece a fost primul cotidian românesc.

Toate aceste publicații, ca și altele, au propagat ideile iluministe, au contribuit la dezvoltarea limbii române literare, a literaturii originale, au sprijinit, de asemenea, teatrul, școala și mai ales traducerile din literatura universală.

X

X X

În ceea ce privește Aradul, prin poziția sa geografică, a cunoscut din cele mai vechi timpuri frământările istoriei noastre naționale. Un asemenea moment important din istoria arădenilor l-a constituit înființarea în 1812 a Preparandiei – prima școală pedagogică românească din Banat și Crișana, precum și intensa activitate depusă pentru înființarea unor periodice românești, care să servească drept tribune de luptă împotriva asupririi sociale și naționale a poporului nostru.

Primele încercări de a scoate o publicație românească la Arad datează din 1814, adică numai la doi ani de la înființarea Preparandiei. Aceasta urma să se numească “Efemeridele Valahice” și avea ca scop să contribuie la emanciparea culturală a poporului român. Inițiatorii editării acestei publicații au fost Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici – Loga, Iosif Iorgovici – cei dintâi profesori ai Preparandiei.

Adresa din 22 ianuarie 1814, expediată conferinței profesore a Preparandiei și semnată de Uroș Nestorovici, inspector al școlilor neunite, care se referea la înființarea ziarului, este prima dovadă a celor dintâi încercări pentru editarea unei publicații românești la Arad.

Ideea editării unei reviste românești la Arad a fost reactualizată în 1833, tot de profesorii Preparandiei, printre care un rol de seamă l-a avut Alexandru Gavra. Ziarul ce urma să-l scoată trebuia să se numească “Ateneul național”, fiind un organ al societății literare Cabinetul muzelor române.

Încercările pentru a scoate o publicație românească la Arad sunt reluate în 1849. O acțiune al cărei promotor a fost Mircea V. Stănescu are loc în 1857, când înființează la Arad o societate de lectură a elevilor. Activitatea culturală a acestei societăți s-a materializat prin tipărirea la 30 mai 1859 a *Almanahului “Muguri”*, prin conlucrarea junimei clericale și studioase a claselor gimnaziale superioare, redactat de Emeric V. Stănescu.

O dată cu decretarea dualismului ia ființă Societatea de lectură a clericilor români din Arad sub îndrumarea profesorului Miron Romanul care editează, la 15 februarie 1869 revista “Speranția” – Foaie literară și bisericească – prima publicație periodică românească din Arad. Ea a apărut de două ori pe lună, având ca redactori pe Constantin Gurban, Gherasim Șerb, Mihai Sturza și Vicențiu Mangra.

La 1 – 13 august 1872 s-a tipărit la Arad revista “Lumina” – Foaie bisericească, scolastică, literară și economică. Revista a apărut de două ori pe săptămână, sub redacția lui Gheorghe Popa, apoi Iosif Goldiș și Vasile Mangra.

La începutul anului 1877, o dată pe săptămână a apărut revista “Biserica și școala” – Foaie bisericească, scolastică, literară și economică – sub conducerea lui Vasile Mangra. După frământările ce au avut loc în sânul Partidului Național Român din Transilvania, diferențele de păreri culminează cu înlăturarea din redacția “Tribunei” sibiene, în ianuarie 1896, a lui T. Albin, Gh. Bogdan – Duică, Ioan Russu-Șirianu, Ilarie Chendi. Îb astfel de împrejurări a apărut la Arad “Tribuna poporului” – cea mai importantă publicație românească la acea dată – care a luminat și însuflețit participarea maselor populare la lupta împotriva asupririi naționale și sociale, spre unitatea culturală și națională. Numărul de probă al “Tribunei poporului” a apărut la 25 decembrie 1896, iar în 1904 își schimbă numele în “Tribuna”. La 12 martie 1912 “Tribuna” își încetează apariția, fuzionând cu “Românul” (1 ianuarie 1911), condus de Vasile Goldiș.

x

x x

Marile creații ale geniului uman universal s-au bucurat de atenția deosebită a presei românești arădene. Aproape toate publicații ce-au apărut aici s-au preocupat și de diverse traduceri din literatura străină, începând de la Horațiu, Keler, Weissenthum, la Goethe, Schiller, Heine, Ried, Maupassant etc.

Traducerea din Horațiu dă prilejul traducătorului Ioan Petrovici să remarce că poetul latin s-a impus prin echilibru, armonie și eleganța stilului său. Versurile lui Horațiu au avut o influență considerabilă asupra întregii poezii lirice europene, așa cum apar versurile traduse din poezia **Ad postumum**:

Postume, trece anul ușor ca o nălucă,
Și crețelor ce vârstnic pe piele frunții porți,
Nu poate-ntârzia evlavia s-aducă,
Nici lor, nici bătrâneței, nici ne-nduratei morți,
Să-l îmblânzești pe Platon cu firea-i infernală
Să-i dai pe zi trei sute de tauri înjunghiați
Și totuși niciodată de unda lui fatală
Nu vom scăpa nici unul din cei care pământul
Cu roadele-i din sânu-i de-a pururi ne-a alăptat

Nici regii ce țin neamuri cu brațul și cuvântul,
Nici muncitorul care-i de trude-ngândurat.

Cu consecvență a fost receptată și tradusă literatura germană. Au fost traduse în limba română lucrări diverse, de la legende și povești populare până la marile opere ale unor scriitori ce s-au impus conștiinței lumii, precum Gottfried Keller, bunăoară, scriitor elvețian de limbă germană, care a dus realismul pe cea mai înaltă culme. Din Keller, Șt. O. Iosif traduce **Cântecul lui Pan**.

O legendă germană de o rară frumusețe, tradusă de I.M. Marinescu, intitulată **Ulrich omorâtorul** a fost reprodusă în "Tribuna", după „Semănătorul”. În versuri clare și simple, legenda vorbește de crudul Ulrich, căruia toți trebuia să i se supună:

De zeci de ani o lume-ntreagă geme
Și de durere plânge chiar și Rinul,
De când grozavul Ulrich, Palatinul,
Urcat-a tronu-i plin de scumpe steme.
Supușii plâng și-o lume-ntreagă-l teme, -
Că-i foc de crud !
Pe chipul lui nici n-a lucit vreodată
A zâmbetului și-a blândeții rază,
Spre pradă și omor stă-n veci de pază,
Nici un străin în juru-i nu s-arată
Că-l ia pe loc cea moarte ne-ndurată,
Pe cât aud !

Învins de un cavaler, el se scoală și-i taie capul prin surprindere, punându-l apoi la temelie unui schit, rugându-se să trăiască până va dura schitul. Ajuns bătrân, zadarnic cere meșterilor să dărâme schitul, pentru că aceștia se dovedesc neputincioși. Într-o seară, un străin îi promite că-l va scăpa de viață, dacă-i dă lui comoara. Ulrich acceptă propunerea, schitul e dărâmat și din el se arată un om fără cap:

.....
- Hei, crai puternic,
M-am răzbunat ! Acum ești un nemernic !
Și omu-ntinde mâna descărnată
Spre crai ce-umil s-apleacă și deodată
L-izbi pierind !
Și cade craiul jos plin de durere
Și ca prin vis îi fulgeră prin minte,
Cum el odată înarmat și-a tot putinte,
Ucise un om rănit, fără-de putere:
“- Iertare !..” abia șopti, dar glasul-i pierde,
Cu el murind !

În traducerea Iulianeii Nasticii din Agriș, a apărut schița **Ea scrie** de Max Weissenthurn, precum și o prelucrare, tot din limba germană, intitulată **În peștit**. Un alt traducător – Victor Popescu – oferă și el versiunea românească a unei schițe din limba germană, **Calul sultanului**.

Johann Wolfgang Goethe, scriitorul ce reprezintă pentru cultura germană o personalitate

monumentală prin universalitatea preocupărilor teoretice și prin perfecțiunea realizărilor poetice, este prezent cu poezia **Durere**, în traducerea lui Al. Bănățianu, din care reproducem ultima strofă:

Veștejiți-vă de-acum
Trandafiri nu vă iubesc
Căci iubirea și durerea
Inima-mi, vai ! mi-o zdrobesc !

După câteva numere redacția prezintă, sub semnătura vrednicului colaborator Horia Petra-Petrescu, scrisorile mamei lui Goethe. Din acestea aflăm lucruri interesante în legătură cu participarea fiului său la războiul din 1806, când Napoleon i-a învins pe prusieni la Jena, aproape de Weimar, iar el a scăpat ca prin minune cu viață:

“Primul lucru, care l-am făcut după ce am căpătat scrisoarea ta, tocmai la timp potrivit, a fost că am căzut în genunchi înaintea atotputernicului Dumnezeu și i-am mulțumit și l-am preamărit, cântându-i **Aduceți laudă toți lui Dumnezeu – cu inima, cu gura și cu mâinile !** Da, dragă fiule ! S-a întâmplat iar o minune – ca cea din 1769, din 1801 și 1805 – când a lipsit numai un fir de păr între moarte și viață. Să nu uiți nicicând, după cum nu voi uita nici eu... sunt atât de liniștită, ca un copil la pieptul mamei... ”

Încă o dată mii de mulțumiri pentru scrisoarea ta plină de mângâieri, de drăfoste și statornicie. La noua ta căsnicie îți doresc toate cele bune – te binecuvântează -, ai lucrat după pofta inimii mele. Binecuvântarea mea o aveți din belșug – binecuvântarea mamei ține casele copiilor, deși nu mai poate face altceva pe timpurile astea ticăloase. Salută pe scumpa mea fată din toată inima, spunându-i că o iubesc, că o stimez, că țin la ea, că i-aș fi scris singură, dacă n-am trăi într-o veșnică harababură. Astăzi nu s-au golit încă străzile care duc la poarta Bockenheimer de prizonieri prusieni. E o larmă și o hărmălaie de abia sunt în stare să mă gândesc puțin la ceva. Îndată ce se va face mai multă liniște îmi îndrept greșeala. Și acum să mai întreb de câteva nimicuri. În 20 octombrie v-am trimis 20 de castane – le-ați primit ?..

Să aveți dragă pe credincioasa și bucuroasa voastră mamă, Goethe !”

Prețuit mai mult în timpul vieții decât prietenul său Goethe, Frederich Cristoph Schiller nu s-a bucurat de prea mare adevărată în secolul trecut. Cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la nașterea sa, redacția publică articolul lui Horia Petra-Petrescu, **Schiller și Lothe**, datat: Lipsca, octombrie 1909. După un portret admirabil al viitoarei sale soții, Lotte, (Charlotta, născută Legenfeld): “profil nobil, păr cu bucle, mare, brun, ochi albaștri, fața luminată de o bunătate de inimă vădită, credincioasă în iubire, primitoare a tot ce e bun și nobil, cu simpatie pentru arte”, se reproduc câteva rânduri din scrisoarea ei către Schiller:

“Ți-am părut deseori rece ? Purtarea mea prea măsurată ? N-ai dat ca socoteală că tocmai răceala asta este numai la aparență, că o foloseam ca să ascund simțămintele care nu voiam să mi le destăinuesc, cu atât mai puțin altora, fiindcă nu eram totdeauna sigură de simpatia ta față de mine. De multe ori simțeam ca și când n-ar mai exista nimic între noi și ca și când n-aș fi nimic, dar nimic pentru tine; simțămintele tale le primeam întunecată, dar nu știam că tocmai purtarea mea e pricina; dar de altfel cred că e ceva în mine, ceea ce pot exprima foarte rar așa cum o simțesc”.

Date importante despre viața și opera marelui romantic Henrich Heine sunt publicate în traducerea lui Pseudonim.

Prezentându-ne familia marelui poet patriot, autorul vorbește mai ales despre sora acestuia, Charlotta, dezmiertată Lottchen, care a avut o influență deosebită asupra scriitorului.

Cu trei ani înainte de moarte, Heine a povestit un episod din copilărie, relatat de Pseudonim, referitor la jocul de-a cântatul rimelor. Mai aflăm și faptul că din iubirea pentru sora lui s-a născut și colecția de poezii **Primăvara nouă**, apărută în 1891.

Tot din dragoste pentru sora sa, Heine scrie mamei, în 1847, din Montmorency, ca întreaga sa avere să i se dea Charlottei, considerând că e bine ca și ceilalți frați, Maximilian și Augustin să facă la fel...

“Tribuna“ a oferit publicului cititor, în versiune românească și opere literare germane mai puțin cunoscute astăzi, în versuri sau în proză. Astfel, în tălmăcirea lui Valentin Bude sunt tipărite poeziile: **Sonet de oțel** de Ruchert, **Îndemn** de Herwegh, **Taci** de Iola von Dürvinesfeld, **Epigrame** de Fulda, **Ostenită** de Detlev Frei herr von Liliencron.

Sunt folosite, de asemenea, și alte prilejuri pentru a populariza literatura germană și pe amrii ei creatori. Unul dintre acestea îl constituie vizita lui Horia Petra-Petrescu la Muzeul “Theodor Körner“ din Dresda, cu care ocazie “Tribuna” îl prezintă pe autorul cântecelor de luptă, **Liră și spadă** (1814), fiul prietenului lui Schiller, căzut pe câmpul de luptă la Gadebusch în 1813, făcându-se mențiunea că acesta este cel mai vechi muzeu închinat memoriei unei personalități istorice și literare din Germania. Cu această ocazie e reprodusă după “Semănătorul” poezia lui Körner **Mângâierea cea din urmă**, în traducerea lui Ion Borcia, din care transcriem:

Ce stați șovăielnici, cu ochii-mpitriți ?

Ce stați și sălbatic în noapte priviți,

Flăcăi cu inime bărbate ?

Azi urlă furtuna cu vuiete mii,

Se zguduie lumea din temelii,

Năpasta pe toți se abate.

.....

Și dacă noi fost-am voinici în trecut,

Din piepturi viteze azi face-vom scut,

Căci crâncena luptă ne-așteaptă.

La arme flăcăi stă tigrul rânjit

La arme cu toții, căci ceasu-i sosit,

Popor ce-ai dormit, te deșteaptă !

Tot din limba germană au fost traduse și lucrările: **În ziua unei lupte** de Iulia Bauern-Hahn, tradusă de Ifigenia, **La porțile orientului** de I. Kaufmann, **Rivalii** de Max Kempner Hochstadt, **Ținta femeii** de E. Grebitz, în traducerea Lucreției Russu-Șirianu și nu în ultimul rând **Cleopatra**, roman de Haggard Rieder.

Subordonate scopului publicației, traducerile serveau nu numai gusturilor cititorilor din acea vreme, ci și idealurilor epocii. S-a manifestat îndeosebi interes față de lucrările beletristice din literatura universală cu tematică corespunzătoare acelor împrejurări istorice. Scriitorii din toate timpurile și de orientări diferite, dar care serveau prin operele lor intereselor poporului nostru din Transilvania, au fost traduși și comentați în paginile publicației, aducând în circuitul culturii românești valorile artistice universale a căror cunoaștere se simțe necesară.

Poporul român a primit cu entuziasm traducerile din literatura franceză, simțindu-se legat de popoarele romanice. Unul dintre scriitorii francezi cei mai traduși a fost Guy de Maupassant. Prezentând câteva date semnificative din viața și activitatea sa literară, “Tribuna” precizează că prozatorul francez se numără printre cei din urmă realiști ai secolului al XIX-lea. Discipolul lui Flaubert a adus strălucirea nuvelei franceze, dovedindu-se un excelent povestitor în genul scurt,

al cărui stil nu numai că e sobru și precis, ci clar și expresiv. În același număr sunt prezentate în românește lucrările sale **Vendetta** și **Coco**.

În alte numere se continuă publicarea altor opere ale lui Guy de Maupassant, dintre care **Legenda muntelui Sfântului Mihai**, explicând originea mănăstirii cu același nume, așezată în mijlocul mării, aproape de coasta de sud a Franței, începe cu o frumoasă descriere: “Imensitatea nisipurii era roșie, orizontul era roșu, toată zarea nemăsurată era roșie, singură mănăstirea întunecată, aruncată acolo, departe de pământ, ca o stâncă fantastică, uimitoare, ca un palat de visuri, neasemănat de cîdată și frumoasă, rămânea aproape neagră în purpura zilei murinde... un giuvaer monstruos, mare cât un munte, neted ca un cleștar și aburos ca muselina”.

Un articol despre Anatole France, semnată de Tristan, intenționează să-l facă cunoscut românilor transilvăneni pe cel mai mare stilist al Franței, expresia cea mai înaltă a geniului latin.

Într-un alt articol, același Trsitian prezintă o altă mare personalitate scriitoricească franceză. Este vorba despre Gustav Flaubert, unic prin tonul violent în care dă glas faptelor, talent complex, ce deținea o tehnică scriitoricească nemaîntâlnită. Este anunțată, cu acel prilej, traducerea romanului de o excepțională valoare, **Madame Bovary**, la Editura Minerva. Aceasta, după opinia sa, ar fi cea dintâi traducere românească a lui Flaubert.

Ce mai clasici dintre poeții romantici – Alfred de Musset – este prezent în paginile publicației, în traducerea lui I. C. Massim, cu **Pictură din iubire**, unde este prezentat pictorul Titanele, autorul portretului soției sale – Beatrice. Acesta a găsit pe stâncă, în câteva linii, sonetul:

Beatrice Donato fu dulcele nume
Formelor terestre acestui chip divin
Gingașă, dar fermă cum privirea-i spune
Corp avu ca neaua de ispite plin
Pentru a o face nemuritoare Titanelo
Făcu acest portret martor al iubirii,
Încetă apoi să picteze nevoind
Cu a sa mână să ilustreze o alta
Trecător, oricine ai fi, dacă știi a iubi
Privește-mi iubita fără a mă-negri
Și spune-mi dacă a ta e tot atât de frumoasă
Cât de puțin prețuiește gloria pe pământ
Pentru că oricât de frumos ar fi acest portret
Crede-mă, nu prețuiește cât o sărutare a modelului !

Într-o bună traducere făcută de scriitorul Dimitrie Nanu, cititorii cunosc poezia **Lucia**, care începe cu o rugămintă a lui Musset, drept moto:

Prieteni buni când voi muri
Sădiți o salcie-n cimitir
Mi-e drag frunzișu-i plângător,
Să cadă floarea-i ca un mir,
Ca un parfum îmbătător
Pe crucea care m-o umbri.

Aceste versuri apar și la sfârșitul poeziei, dar ultimele două sunt modificate astfel:

.....
Ca un parfum stăruiitor
În umbra-n care voi dormi.

Poezia **Lucia** exprimă durerea poetului pentru iubirea pierdută:
Era vântul mut în zare și deșartă-n larg câmpia
Singuri, singuri și-așa tineri... îmi priveam în ochi Lucia
Gânditoare-i era fruntea, sub şuvița ei bălaie...
În ochii-așa de-albaștri, s-ar fi zis că două stele
Își topiră nemurirea în albastra lor văpaie
Mă-mbătam de frumusețea-i cum te-mbeți de vioarele.

Contemporan cu Flaubert, Charles Baudelaire este cunoscut cititorilor prin traducerea din opera sa a unor poeme în proză, dintre care amintim: **Splin, Te voi lovi fără mânie, Vis parizian, Visul ucigașului.**

Despre Pierre Loti aflăm dintr-o notă a redacției, care-i publică, fără a-i menționa traducătorul, însemnările de călătorie, **În Peking**. În notă se spune: “Literatul francez, celebrul stilist, Pierre Loti, după adevăratu-i nume, Iuliu Viand, căpitan de corvetă în marina franceză, a luat parte la expediție în China. Vizitând Pekingul, atrimis ziarului *Figaro* din Paris o serie de note și impresii, din care dăm și noi aici cea din urmă publicațiune. În zilele acestea a sosit trista știre că marele maestru al condeiului ar fi pe patul de moarte, îndepărtat de patria sa”.

Fără să-și fi cizelat versurile după regulile clasice, Alphonse-Marie-Louis de Lamartine este citit în românește datorită lui M. C., care traduce poezia **Singurătate**:

Aici murmură râul cu unda-i argintie
Și șerpuind se pierde în neagra veșnicie.
Acolo e lacul, doarme și-n unda lui întinsă
Luceafărul de seară își scaldă fața-aprinsă;
Peste pădurea deasă și picuri cu ninsoare
Străluce încă-odată apusul cel de soare.

Publicistul parizian Aldophe Clarnet – cel care a transpus în versiune românească nuvela **Afacerea Crain quebille** a lui Anatole France, iar în franțuzește zeci de poezii eminesciene, proza lui Delavrancea, a dramatizat nuvela **Păcat** de I. L. Caragiale, a adaptat, refăcând-o aproape în întregime, piesa **Manasse** de Ranetti-Roman – traduce pentru “Tribuna”, cu învoirea aurorei, nuvela inspirată din viața militară **Cloclo** de Lucien Descaves. Redacția precizează că în curând Clarnet va publica într-o elegantă plachetă a 50 lei exemplarul poezia **Împărat și proletar** de Mihai Eminescu, cu litografiile originale de marele desenator Steilen și o prefață de Lucien Descaves.

Asemenea literaturii franceze, care a avut un mare succes în rândul cititorilor români din Transilvania, literatura italiană a fost, de asemenea, bine cunoscută de cititorii publicației, deoarece aceasta venea în sprijinul idealurilor lor naționale și sociale.

Petrarca și Camoëns sunt prezentați în articolul cu același titlu semnat de Păun. Autorul vorbește de traducerea lui Petrarca de către protughezul Camoëns. În portugheză sonetul tradus începe astfel: Alma minbra gentilque te partiste (Suflet al meu draguț care te-ai depărtat).

Un articol redacțional îl prezintă cititorilor pe poetul de factură clasică Giosuè Carducci, laureat al Premiului Nobel în 1906. Articolul omagiază personalitatea celui dispărut, notând meritele sale literare. Carducci rămâne pentru posteritate marele liric al popoarelor romanice.

Un omagiu vibrant îi aduce și B. Șt. Delavrancea în discursul ținut în sala Ateneului. El și-a început cuvântul astfel: “La 16 februarie 1907 de pe cel mai frumos cer al lumii, care se

întinde peste cea mai frumoasă grădină a Europei, o stea de întâia mărime a pierit. Italia a pus doliu. Cu ea s-a asociat Franța, Germania, Anglia, Spania. Noi depunem o lacrimă de pietate pe mormântul celui mai mare poet al Italiei, de sunt 60 de ani încoace”. În același număr Zaharia Bârsan îi traduce poezia **Boul**, din care reproducem:

Și-n ochii buni strălucitori ca gheața
Și umezi de blândețe... se răsfrânge
Tăcerea sfântă din câmpia verde.

Bicentenarul nașterii lui Carlo Goldoni (1707 – 1793), reformatorul comediei dell’arte e sărbătorit de redacția “Tribunei” într-un articol în care I se prezintă viața și opera. El a fost un geniu al teatrului comic. Mărturii în acest sens sunt piesele **Copilul natural** și **Tată de familie**.

Goldoni a iubit natura, fiind un precursor al lui J. J. Rousseau. A fost un scriitor onest, pe care nu-l îndemna la muncă răsplăta materială, ci cinstea și gloria.

Pompiliu Robescu Robescu, student și corespondent extern al „Tribunei” , la Roma, trimite cu regularitate traduceri din Alesandro Varalfo, Orazio Grandi, Silvio Zambaldi, Luigi Capuano și Matilde Sero, iar Ilie Marin traduce din Giovanni Verga. Traducerea e însoțită de o notă în care se afirmă următoarele: “Una dintre cele mai cunoscute drame italiene. Cititorii “Tribunei” vor afla amănunte interesante din viața italienilor și mai cu seamă vor da atenția cuvenită mănuirii acțiunii și caracteristicilor personajelor. Piesele noastre teatrale populare, câtă brumă le avem, nu arată nici o îndemnare mai mare teatrală”.

Din Paul Montegazza traduce Lucreția Russu-Șirianu.

Idolul copiilor, Edmondo de Amicis, e prezentat în “Tribuna“ la rubrica *Convorbiri de Luni*, cu ocazia morții sale, în 1908, la Bordighera: “Italia plânge la căpătâiul lui. Cerul e ca vioreaua. Alpii se ridică albaștri în zările acestei țări, care e grădina lumii. Clopotele bat în turnuri. Un plâns uriaș de fanfară. Un car încet trece încet. Sub ele, inima cea mai bună a Italiei merge la cer”.

Cuore de Edmondo de Amicis, cartea cea mai omenească, mai adevărată și mai sublimă, scrisă în 1886 și tradusă în limba română pentru prima dată în 1893, este prezentată în românește, timp de mai bine de un an de zile, în coloanele „Tribunei”, de către Pompiliu Robescu. În această carte cititorii de toate vârstele pot cunoaște viața copilăriei cu duiosiile și durerile ei, diferite aspecte din familie, muncă, precum și pilde de jertfă și dragoste pentru țară.

Edmondo de Amicis, “apostolul bunătații”, ne-a lăsat o carte ce se citește cu lacrimi și din inima atinsă de ea “crește floarea dragostei pentru copii”.

Publicația arădeană a prezentat, de asemenea,, în traducere românească, atât pe scriitorii englezi, cât și pe cei americani de limbă engleză. Din rândul celor din urmă, apar **Inimă trădătoare**, în traducerea lui *bi*, **Tăcere** de Edgar Poë, în traducerea lui Iosif Popescu, **Asasinatul din strada Morgei** de același autor. Într-o notă a redacției se face precizarea că “Edgar Poë este pentru literatură americană creatorul și reprezentantul aproape unic și definitive al geniului funebru, misterios, spăimântător. Expus la halucinațiuni teribile, provenite din nenorocita pasiune a alcoolismului, Edgar Poë comunică contemporanilor săi viziunile funebre în care trăiește. El s-a născut la Baltimore, în 1809. Rămas orfan de timpuriu, fu adoptat și crescut de un negustor bogat, M. Allan. Dar celebru autor se arată foarte ingrat față de binefăcătorul său, care l-a lăsat atunci în voia sorții. Astfel, Edgar Poë nemaiaivând alte mijloace de existență decât pana și imaginațiunea sa, se apucă de scris și atrase atenția unui director de ziar. Succesul fu enorm și tânărul autor ar fi putut trăi de aici înainte bogat și fericit. Dar genul său de a scrie era rezultatul orelor de beție alcoolică, singura inspirație, care-l cuprinsese cu totul în brațele sale

ucigașe și-l conduse repede la o moarte rușinoasă.

Edgar Poë era de o constituție athletică și de o mare frumusețe, de aceea oamenii săi se încercară a-l însura și a-i schimba modul de a trăi. Dar încercările lor fură zădărnice prin faptul că numai alcoolul putea inspira pe acest autor, a cărui influență a fost, cu toate acestea, considerabilă în toată lumea”.

Din Paris, tânărul scriitor român, Victor Eftimiu trimite un articol care vorbește despre moartea lui Oscar Wilde, în hotelul d'Alsace, din rue des Beaux Arts, nr.13, articol apărut în “Tribuna” în 1909.

Concluzii

Redacția „Tribunei” s-a preocupat de prezentarea numeroaselor opera literare din întreaga lume, dorind să țină la curent pe cititori cu evoluția literaturii universale. Același lucru l-au făcut și alte publicații de mai târziu.

Bibliografie

1. Bunea, A., *Apariția unui nou ziar românesc în monarhia habsburgică: Tribuna poporului din Arad*, în Ziridava, Muzeul Județean Arad, 1977.
2. Ciorogariu, R., *Din trecutul ziarelor de la noi*, Sindicatul presei române din Ardeal și Banat, Biblioteca ziaristică, 1934.
3. Iorga, N. *Istoria literaturii românești*, vol. I, ediția a II-a, București, 1925.
4. Micu, D. *Introducere* la volumul *Presa literară românească*, ediție în două volume, note, bibliografie și indici de nume de I. Hangiu, București, Editura pentru literatură, 1968.
5. Negrilă, I., *Scriitori tribuniști din perioada arădeană*, Editura Facla, Timișoara, 1983.
6. Negrilă, I., *Presa literară românească arădeană (1869 – 1944)*, Editura Multimedia Internațional, Arad, 1999.